

לע"ר ולאורו של מורנו הרב אלישע וישליצקי זצ"ל

נשים חכמות בספר שמואל

הרבנית ברוריה בן שחר

אביגיל אשת דוד

שמואל א פרק כה: {ב} ואיש במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאד ולו צאן שלשת אלפים ואלף עזים ויהי בגזז את צאנו בכרמל: {ג} ושם האיש נבל ושם אשתו אביגיל והאשה טובת שכל ויפת תאר והאיש קשה ורע מעללים והוא כלבי: ... {כג} ותרא אביגיל את דוד ותמהר ותרד מעל החמור ותפל לאפי דוד על פניה ותשתחו ארץ: {כד} ותפל על רגליו ותאמר בי אני אדני העון ותדבר נא אמתך באזניך ושמע את דברי אמתך: {כה} אל נא ישים אדני את לבו אל איש הבליעל הזה על נבל כי כשמו כן הוא נבל שמו ונבלה עמו ואני אמתך לא ראיתי את נערי אדני אשר שלחת: {כו} ועתה אדני חי ה' וחי נפשך אשר מנעך ה' מבוא בדמים והושע ידך לך ועתה יהיו כנבל איביך והמבקשים אל אדני רעה: {כז} ועתה הברכה הזאת אשר הביא שפחתך לאדני ונתנה לנערים המתהלכים ברגלי אדני: {כח} שא נא לפשע אמתך כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן כי מלחמות ה' אדני נלחם ורעה לא תמצא בך מימיה: {כט} ויקם אדם לרדףך ולבקש את נפשך והיתה נפש אדני צרוּרה בצרור החיים את ה' אלהיך ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע: {ל} והיה כי יעשה ה' לאדני ככל אשר דבר את הטובה עליך וצוך לנגיד על ישראל: {לא} ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב לאדני ולשפך דם חנם ולהושיע אדני לו והיטב ה' לאדני וזכרת את אמתך: {לב} ויאמר דוד לאביגיל ברוך ה' אלהי ישראל אשר שלחך היום הזה לקראתי: {לג} וברוך טעמך וברוכה את אשר כלתני היום הזה מבוא בדמים והשע ידי לי: {לד} ואולם חי ה' אלהי ישראל אשר מנעני מהרע אתך כי לולי מהרת (ותבאתי) ותבאת לקראתי כי אם נותר לנבל עד אור הבקר משתיין בקיר: {לה} ויקח דוד מידה את אשר הביאה לו ולה אמר עלי לשלום לבייתך ראי שמעתי בקולך ואשא פניך: ... {מב} ותמהר ותקם אביגיל ותרכב על החמור וחמש נערותיה ההלכות לרגלה ומלך אחרי מלאכי דוד ותהי לו לאשה: {מג} ואת אחינעם לקח דוד מיזרעאל ותהיין גם שתיהן לו לנשים: {ס} {מד} ושאל נתן את מיכל בתו אשת דוד לפלטי בן ליש אשר מגלים:

- 1. מגילה דף יד עמוד א: שבע נביאות מאן נינהו? שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה, ואסתר...** אביגיל - דכתיב והיה היא רכבת על החמור וירדת בסתר ההר. **בסתר ההר?** מן ההר מיבעי ליה (צריך היה לומר)! אמר רבה בר שמואל: על עסקי דם הבא מן הסתרים. נטלה דם והראתה לו. אמר לה: וכי מראין דם בלילה? - אמרה לו: וכי דנין דיני נפשות בלילה? - אמר לה: **מורד במלכות הוא, ולא צריך למידייניה** - אמרה לו: עדיין שאול קיים, ולא יצא טבעך בעולם. - אמר לה: וברוך טעמך וברוכה את אשר כלתני מבוא בדמים. דמים תרתי משמע! אלא מלמד שגילתה את שוקה, והלך לאורה שלש פרסאות. אמר לה: השמיעי לי! - אמרה לו: לא תהיה זאת לך לפוקה, זאת - מכלל דאיכא אחריתי, ומאי ניהו - מעשה דבת שבע, ומסקנא הכי הואי (ובסוף כך היה, מכאן שהיתה נביאה). והיתה נפש אדני צרוּרה בצרור החיים. כי הוות מיפטרא מיניה אמרה ליה **והטיב ה' לאדני וזכרת את אמתך**, אמר רב נחמן: היינו דאמרי אינשי: איתתא בהדי שותא פילכא (רש"י: עם שהאשה מדברת היא טווה). איכא דאמרי: שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מיטייפי (הברווז הולך ומשפיל את ראשו, אבל עינויו צופות למרחוק).
- 2. מדרש תהלים מזמור נג: למנצח על מחלת משכיל לדוד.** זהו שאמר הכתוב מצא אשה מצא טוב (משלי יח כב), אין סוף לאשה טובה, וכשם שאין סוף לאשה טובה, כך אין סוף לאשה רעה, שנאמר ומוצא אני מר ממות [את האשה] (קהלת ז כו). אמר ר' שמואל: **טובה היתה אביגיל לדוד מכל הקרבנות שבעולם**, שאילו עשה אותו מעשה שחשב לעשות לנבל, אילו היה מקריב כל קרבנות שבעולם, לא היו מכפרים לו, והיא באתה אליו ומלטתה... אמרה לו אביגיל לדוד: ... ולא תהיה זאת לך לפוקה, וכשאתה דן אותו, הוי אומר זכורה אותה שעשתה לי שלא באתי בדמים, אמר לה אין זה ממך, **הקדוש ברוך הוא שלחך אצלי, שנאמר ברוך ה' אלקי ישראל אשר שלחך** (ש"א כה לב), אף את צריכה להתברך, שנאמר **וברוך טעמך וברוכה את**.
- 3. אברבנאל, שמואל א פרק כה, כח:** ... ואמרה זה על דרך הקדמה... והיא שידוע ומפורסם הוא בכל ישראל שאתה עתיד ומזומן לשתי מעלות עליונות: **האחת בעולם הזה, כי עשה יעשה השם לאדוני בית והוא המלכות**... ואחרי אשר זכרה המעלה העליונה הזאת אשר יעלה דוד אליה בעולם הזה, זכרה עוד מעלה אחרת **שיזכה אליה בעולם הבא** אחרי שובו לעפרו, והיא אמרה **והיתה נפש אדוני צרוּרה בצרור החיים את ה'**. רוצה לומר אחרי מותך תמלוך נפשך בעונג האלקי בחיים הנצחיים, ורמזה בזה המאמר **אמתת ההשארות לצדיק בעונג ולרשע בצער, ושהצרור והדבוק האמתי לנפש הוא עם ה' אלקיך**... וזכרה המעלה הזאת הנפשיית ראשונה להיותה הקודמת בקדימת מעלה ושלימות... ובזה רמזה שאם יהרוג את נבל תהיה מיתתו לפוקה ולמכשול לפניו ויענש עליו בהכרת, **אם בעולם הזה בענין המלכותו, ואם בעולם**

הבא בקבול שכרו... והנה מנו חכמינו ז"ל **אביגיל בכלל הנביאות**, למה שראו בדבריה עתידות במה שאמרה ועתה יהיו כנבל אויבך וגו', ובאמרה וזכרת את אמתך וגו', לפי פירושים, **והנבואה הזאת אינה כי אם מדרגת רוח הקדש אשר תאמר נבואה בדרך כלל... והוכיחו גם כן נבואתה** במה שאמרה והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את השם אלקיך ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע...

האשה החכמה מתקוע

שמואל ב פרק יז: {ב} **וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה** ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת: {ג} ובאת אל המלך ודברת אליו כדבר הזה וישם יואב את הדברים בפיה: {ד} **ותאמר האשה התקעית אל המלך** ותפל על אפיה ארצה ותשתחו ותאמר הושעה המלך: (ס) {ה} ויאמר לה המלך מה לך ותאמר אבל אשה אלמנה אני וימת אישי: {ו} ולשפחתך שני בנים וינצו שניהם בשדה ואין מציל ביניהם ויכו האחד את האחד וימת אתו: {ז} והנה קמה כל המשפחה על שפחתך ויאמרו תני את מכה אחיו ונמתהו בנפש אחיו אשר הרג ונשמידה גם את הירוש וכבו את גחלתי אשר נשארה לבלתי (שום) שים לאישי שם ושארית על פני האדמה: {ח} ויאמר המלך אל האשה לכי לביתך ואני אצוה עליך: {ט} **ותאמר האשה התקועית אל המלך** עלי אדני המלך העון ועל בית אבי והמלך וכסאו נקי: (ס) {י} ויאמר המלך המדבר אליך והבאתו אלי ולא יסיף עוד לגעת בך: {יא} **ותאמר** יזכר נא המלך את ה' אלהיך (מהרבית) מהרבת גאל הדם לשחת ולא ישמידו את בני ויאמר חי ה' אם יפל משערת בנך ארצה: {יב} **ותאמר האשה** תדבר נא שפחתך אל אדני המלך דבר ויאמר דברי: (ס) {יג} **ותאמר האשה** ולמה חשבתה כזאת על עם אלהים ומדבר המלך הדבר הזה כאשם לבלתי השיב המלך את נדחו: {יד} כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו ולא ישא אלהים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח: {טו} ועתה אשר באתי לדבר אל המלך אדני את הדבר הזה כי יראני העם ותאמר שפחתך אדברה נא אל המלך אולי יעשה המלך את דבר אמתו: {טז} כי ישמע המלך להציל את אמתו מכף האישי להשמיד אתי ואת בני יחד מנחלת אלהים: {יז} ותאמר שפחתך יהיה נא דבר אדני המלך למנוחה כי כמלאך האלהים כן אדני המלך לשמע הטוב והרע ויהוה אלהיך יהי עמך: (פ) {יח} ויען המלך ויאמר אל האשה אל נא תכחדי ממני דבר אשר אנכי שאל אתך **ותאמר האשה** ידבר נא אדני המלך: {יט} ויאמר המלך היד יואב אתך בכל זאת **ותען האשה ותאמר** חי נפשי אדני המלך אם אש להמין ולהשמיל מכל אשר דבר אדני המלך כי עבדך יואב הוא צוני והוא שם בפי שפחתך את כל הדברים האלה: {כ} לבעבור סבב את פני הדבר עשה עבדך יואב את הדבר הזה ואדני חכם כחכמת מלאך האלהים לדעת את כל אשר בארץ: (ס) {כא} ויאמר המלך אל יואב הנה נא עשיתי את הדבר הזה ולך השב את הנער את אבשלום...

רש"י: וישלח יואב תקועה - אמרו רבותינו כי שמן זית מצוי שם לכך חכמה מצויה שם.

רד"ק: וישם את הדברים בפיה - אם הוא סדר את המשל בפיה מה היה צריך לאשה חכמה? לפי שתדע להשיב בחכמה למה שאמר לה המלך, כי יואב לא היה יודע מענה המלך שישים בפיה כל הדברים, אלא כלל הדברים סדר לה. ויש לפרש גם כן כי הוא ספר לה המעשה והיא תקנה המשל.

האשה החכמה מאבל בית מעכה

שמואל ב פרק כ: {א} ושם נקרא איש בליעל ושמו שבע בן בכרי איש ימיני ויתקע בשפך ויאמר אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי איש לאהלו וישאל: {ב} ויעל כל איש ישראל מאחרי דוד אחרי שבע בן בכרי ואיש יהודה דבקו במלכם מן הירדן ועד ירושלים: ... {ג} ויצאו אחריו אנשי יואב והכרתי והפלתי וכל הגברים ויצאו מירושלם לרדף אחרי שבע בן בכרי: ... {טז} **ותקרא אשה חכמה מן העיר** שמעו שמעו אמרו נא אל יואב קרב עד הנה ואדברה אליך: {יז} ויקרב אליה **ותאמר האשה** האתה יואב ויאמר אני **ותאמר לו** שמע דברי אמתך ויאמר שמע אנכי: {יח} **ותאמר לאמר** דבר וידברו בראשונה לאמר שאל ישאלו באבל וכן התמו: {יט} אנכי שלמי אמוני ישראל אתה מבקש להמית עיר ואם בישאל אל למה תבלע נחלת ה': (פ) {כ} ויען יואב ויאמר חלילה חלילה לי אם אבליע ואם אשחית: {כא} לא כן הדבר כי איש מהר אפרים שבע בן בכרי שמו נשא ידו במלך בדוד תנו אתו לבדו ואלכה מעל העיר **ותאמר האשה** אל יואב הנה ראשו משלך אליך בעד החומה: {כב} **ותבוא האשה אל כל העם בחכמתה** ויכרתו את ראש שבע בן בכרי וישלכו אל יואב ויתקע בשופר ויפצו מעל העיר איש לאהלו ויואב שב ירושלים אל המלך: ...

ילקוט שמעוני שמואל ב רמז קנב: וכל העם אשר את יואב משחיתים להפיל החומה. כיון שהרגישה שרח התחילה צועקת: קראו לי ליואב. אמרה לו: האתה יואב אתה הוא חכם שהכתוב מקלסך יושב בשבת תחכמוני? לא קראת בתורה כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום? לא היה לך לעשות כן, דבר ידברו בראשונה לאמר שאול ישאלו וקראת אליה לשלום למה תבלע נחלת ה'. ... אמרה לו: **אנכי שלומי אמוני ישראל**, אני הוא שהשלמתי מנין כל ישראל שנאמר **ושם בת אשר שרח, אלא עמוד במקומך אני עושה שלום**. שנאמר הנה ראשו מושלך אלי. וכך היתה בטוחה בעצמה שהיא נותנת ראשו ליואב? אלא ראה מה עשתה: **ותבא האשה אל כל העם בחכמתה:** אמרה להם הוו ידעין שיואב וכל ישראל עומדים מבחוץ להרגנו ולבנותינו, אמרו למה? אמרה להם: מאה בני אדם מבקש ליטול וילך, אמרו לה - יטול, חזרה ואמרה: אינו מבקש אלא חמשים - יטול, חזרה ואמרה אינו מבקש אלא אחד שבע בן בכרי, מיד כששמעו כן הלכו וכתרו את ראשו, **עליה אמר שלמה בחכמתו: טובה חכמה מכלי קרב** (קהלת ט, יח). **טובה היתה חכמתה של שרח מכלי קרב שהיה ביד יואב.**